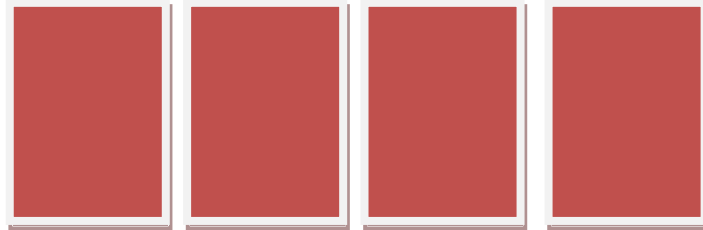

«ΦΩΝΕΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΑ»

Φωνητική Μέθοδος Πρώτης Ανάγνωσης και Γραφής

Συναδέλφισσα/ε εκπαιδευτικέ

Υπάρχει ένας τρόπος να μάθει κανείς να διαβάζει αλλά δύο τρόποι να τον διδαχθεί. Ο ένας μέσα από τα γράμματα φωτίζει τους φθόγγους ενώ ο άλλος μετά τους φθόγγους καταλήγει στα γράμματα. Ο πρώτος οδηγεί σε σύγχυση ακόμη και για θεμελιώδεις έννοιες όπως π.χ. «τι είναι φωνήεν» ενώ ο δεύτερος φανερώνει το επιστημονικό τους περιεχόμενο. Είναι γνωστές οι δυσκολίες που συναντούμε με τον πρώτο αλλά άγνωστες οι δυνατότητες του δεύτερου. Γι' αυτό η φωνητική μέθοδος χρειάζεται να παρουσιαστεί, να συζητηθεί, να δοκιμαστεί και μετά να υιοθετηθεί ή να απορριφθεί.

Ας αναρωτηθούμε τι κάνουμε σήμερα όταν θέλουμε να διδάξουμε ένα καινούριο γράμμα στους μαθητές μας. Προφέρουμε μια λέξη έτσι ώστε να ακουστεί καθαρά ο αντίστοιχος φθόγγος. Η προφορά της λέξης με το «τράβηγμα» του φθόγγου κατευθύνει την προσοχή του παιδιού όχι στο αντικείμενο που δηλώνει η λέξη αλλά σε έναν φθόγγο της.

Κι αν αντί για ένα φθόγγο ψάχναμε όλους τους φθόγγους της λέξης; Αυτό θα σήμαινε πως πρέπει να διδάξουμε περισσότερα γράμματα σε ένα μάθημα; Όχι απαραίτητα. Μήπως τα παιδιά όταν πρωτομαθαίνουν να μετρούν γνωρίζουν τα αριθμητικά ψηφία; Αυτά τα μαθαίνουν αργότερα.

Επομένως και εμείς μπορούμε να εργαστούμε χωρίς τα γράμματα, χωρίς χαρτιά και μολύβια, μόνο προφέροντας τις λέξεις και μαθαίνοντας στα παιδιά να ξεχωρίζουν τους φθόγγους τους. Προφέροντας δηλαδή μια λέξη πολλές φορές έτσι ώστε κάθε φορά να ακούγεται καθαρά και ένας διαφορετικός φθόγγος της.

Αλλά στο μέτρημα τα παιδιά χρησιμοποιούν τα δάχτυλά τους. Πώς θα κάνουμε, αντίστοιχα, χειροπιαστούς και τους φθόγγους; Ο Ντανιέλ Ελκόνιν πρότεινε να χρησιμοποιούμε κάρτες. Όταν το παιδί βρίσκει ένα φθόγγο τού δίνουμε μια κάρτα σκέτη, άγραφη χωρίς κάποιο γράμμα πάνω της ή άλλο σύμβολο. Τα μικρά παιδιά ενθουσιάζονται να βρίσκουν φθόγγους και να μαζεύουν κάρτες.

Η φωνηματική ανάλυση μιας λέξης δεν είναι, όμως, μόνο αυτό. Το παιδί πρέπει να καταλάβει και τη σειρά των φθόγγων μέσα στη λέξη. Ζητήστε λοιπόν από τους μαθητές σας που βρήκαν κάποιο φθόγγο και κρατούν μια κάρτα, να μπουν στη σωστή σειρά ώστε να σχηματιστεί η λέξη.

Αν δουλέψουμε σε αυτή την κατεύθυνση, μετά μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τις Καρτέλες της Μεθόδου που δείχνουν το αντικείμενο και με τόσα πλαίσια όσοι και οι φθόγγοι της λέξης. Τώρα οι κάρτες θα τοποθετηθούν στα «κουτιά του Ελκόνιν».

Κάποιος που έχει ξεμάθει να σκέφτεται τους φθόγγους και στηρίζεται στα γράμματα «βλέπει» λάθος τον αριθμό των καρτών στις λέξεις ΜΠΑΛΑ και ΞΥΛΟ.

Το επόμενο βήμα είναι να μάθουμε στα παιδιά τα φωνήεντα και τα σύμφωνα και πάλι χωρίς τη χρήση γραμμάτων, αρκεί να τους δείξουμε πως άλλες φωνές /φθόγγοι βγαίνουν εύκολα από το στόμα μας ενώ άλλες «εμποδίζονται» από τη γλώσσα, τα χείλη, τα δόντια ή τον λαιμό. Τοποθετώντας διαφορετικού χρώματος κάρτες για την κάθε ομάδα, το ΒΑΖΟ θα αποκτήσει αυτή τη μορφή:

Και έτσι φθάσαμε στην πρώτη μικρή δυσκολία όχι μόνο για τους εγγράμματους αλλά και για τους δασκάλους. Τα φωνήεντα που θα βρούμε με τη μέθοδο είναι 5 ([α] [ε,αι] [ι,η,υ,ει,οι] [ο,ω] [ου]) και όχι 7 όπως διδάσκουμε τώρα, σκεφτόμενοι πάντα τα γράμματα.

Αλλά αυτό είναι επουσιώδες μπροστά στον αριθμό των συμφώνων που ανακαλύπτουμε με τη μέθοδο: τα σύμφωνα της ελληνικής φυσικά δεν είναι 17 αλλά ούτε 20 που γνωρίζουμε, αισίως φτάνουν τα 28!

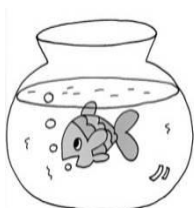
Ας σκεφτούμε, ξεκινούν με τον ίδιο φθόγγο - όχι συλλαβή - οι λέξεις ΓΑΛΑ και ΓΕΦΥΡΑ; Αν μάθουμε να κάνουμε σωστά τη φωνηματική ανάλυση των λέξεων θα νιώσουμε πως πρόκειται για δύο διαφορετικούς φθόγγους, παρόλη την ομοιότητά τους. Στο ΓΑΛΑ το γάμα προφέρεται «χοντρά» ενώ στη ΓΕΦΥΡΑ «φιλά», η γλώσσα

βρίσκεται σε διαφορετική θέση. Αυτή τη διαφορά οι ενήλικοι δυσκολευόμαστε να την καταλάβουμε γιατί σκεφτόμαστε τα γράμματα και όχι τους φθόγγους, ενώ τα παιδιά δεν έχουν τέτοιο πρόβλημα. Όποιο αγράμματο παιδί και αν ρωτήσουμε αν π.χ. οι λέξεις χονί και χέρι ή κότα και κερί ξεκινούν από την ίδια φωνή θα μας απαντήσει αρνητικά. Νέο είδος φθόγγων, καινούριο χρώμα καρτών.

Υπάρχουν λοιπόν 6 τέτοια ψιλά/ουρανικά σύμφωνα που δεν τα προσέξαμε ποτέ, παρόλο που ο Μ. Τριανταφυλλίδης μάς τα φανέρωσε στη Γραμματική του. Και ακόμη σημαντικότερο είναι πως τα ψιλά σύμφωνα συνδέονται με δύο γραμματικά φαινόμενα που η συχνότητά τους είναι πολύ μεγάλη.

Το πρώτο είναι αυτό που στη γραμματική ονομάζεται «διακριτικό γράμμα». Πολλές φορές για να γράψουμε σωστά μία λέξη προσθέτουμε ένα [ι] το οποίο όμως δεν αντιπροσωπεύει φθόγγο. Η ΓΥΑΛΑ ξεκινάει με τον ίδιο φθόγγο όπως η ΓΕΦΥΡΑ αλλά για να την γράψουμε δεν μας αρκεί μόνο το γάμα γιατί μπορεί να διαβαστεί ως ΓΑΛΑ· πρέπει να προσθέσουμε ένα ύψιλον για να διαβαστεί ψιλά.

Το δεύτερο φαινόμενο αφορά και τους υπόλοιπους «καταχρηστικούς διφθόγγους». Παλιότερα τη λέξη Κυριακή την γράφαμε με γάμα: ΚΥΡΓΙΑΚΗ. Από το ψιλό γάμα απόμεινε μόνο το διακριτικό «α» παρόλο που η προφορά της λέξης δεν άλλαξε. Το ίδιο και στις λέξεις ΒΓΙΟΛΙ, ΠΑΠΧΙΑ, ΠΣΩΜΝΙΑ κ.ο.κ.

Τα παιδιά συχνά γράφουν τις λέξεις όπως πραγματικά ακούγονται αλλά εμείς τα χαρακτηρίζουμε «δυσλεξικά» αποποιούμενοι τις ευθύνες μας.

Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας πρέπει να συμπεριλάβει τα ψιλά σύμφωνα και γιατί μας διευκρινίζει τότε γράφονται διαφορετικά απ' ότι ακούγονται πολλές λέξεις αλλά και γιατί η πλήρης κατανόηση της μητρικής γλώσσας μάς βοηθάει στην ευκολότερη εκμάθηση ξένων γλωσσών. Βεβαίως συμβαίνει και το αντίστροφο· ο μαθητής που διδάσκεται τα ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα, βαδίζει με μεγαλύτερη σιγουριά χρησιμοποιώντας τη φωνητική μέθοδο.

Το σύνολο των γραμματικών φαινομένων που αφορούν τους φθόγγους και τα γράμματα τα συμπεριέλαβα στα δύο μπλοκ της μεθόδου «Φωνές και Γράμματα» και είναι αναρτημένα στο διαδίκτυο. Τα μαθήματα χρειάζονται ένα εξάμηνο αλλά μπορούν να διδαχθούν και με διαφορετικό ρυθμό, ανάλογα την τάξη που έχει ο καθένας και τη δουλειά που έχει προηγηθεί (μικρά νήπια, νήπια, Α΄ Δημοτικού). Πιστεύω πως ο πειραματισμός με τη φωνητική μέθοδο θα είναι δημιουργικός για εσάς και τους μαθητές σας αλλά και για τη μέθοδο που θα δοκιμαστεί πολλαπλά.

Φάνης Αγγελόπουλος
Δάσκαλος στο 11^ο Δ.Σ. Ιωαννίνων
fanisgogo@sch.gr

«ΦΩΝΕΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΑ»

Φωνητική μέθοδος πρώτης ανάγνωσης και γραφής

Η Μέθοδος ξεκινάει με τους φθόγγους, τους ήχους που περιέχει κάθε λέξη και μετά ακολουθούν τα γράμματα. Με τη βοήθεια καρτελών και καρτών μαθαίνει στο παιδί 33 φθόγγους της ελληνικής γλώσσας και ιδιαίτερα τα 6 ψιλά σύμφωνα της.

Το παιδί με το 1^ο μπλοκ της Μεθόδου θα μάθει να κάνει τη φωνηματική ανάλυση μιας λέξης, να ξεχωρίζει τα φωνήεντα, τα ψιλά και χοντρά σύμφωνα, να συλλαβίζει, να τονίζει και να γράφει λέξεις χρησιμοποιώντας τα κεφαλαία γράμματα.

Με το 2^ο μπλοκ θα μάθει τότε μια λέξη γράφεται διαφορετικά απ' ότι ακούγεται, τα πεζά γράμματα και την αλφαβήτα.